

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง ความหลากหลายของพันธุ์พืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาความหลากหลายของพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตอำเภอดำเนินนางบวชและประเมินสภาพของพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ที่ทำการศึกษาและเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยอาศัยแนวทางการศึกษา 4 รูปแบบ คือ การศึกษาจากแหล่งทุติยภูมิ การวางแผนสำรวจศึกษาสังคมพืชและการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้พืชสมุนไพรจากประชาชนในอำเภอดำเนินนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 200 ราย โดยสรุปผลการศึกษาลำดับดังนี้

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาป่าในบริเวณอำเภอดำเนินนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบพันธุ์ไม้ที่สำรวจมีทั้งสิ้น 56 ชนิด ถูกใช้เป็นพืชสมุนไพร จำนวน 20 ชนิด จาก 56 ชนิดใน 20 ชนิด การศึกษาไม้ยืนต้น พบว่า พะยอมเป็นพันธุ์ไม้เด่นที่สุด มีค่าดัชนีความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 61.738 รองลงมา ได้แก่ หมี่เหม็น คิดเป็นร้อยละ 54.539 ยางเหียง คิดเป็นร้อยละ 54.477 มะดัน คิดเป็นร้อยละ 32.352 กระเบา คิดเป็นร้อยละ 13.681 และน้อยที่สุด คือ มะพอก คิดเป็นร้อยละ 0.044 การศึกษาไม้หนุ่ม ไม้พุ่ม พบว่า มะห่า เป็นพันธุ์ไม้เด่นที่สุด มีค่าดัชนีความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 54.308 รองลงมาได้แก่ เสียว คิดเป็นร้อยละ 44.689 พะยอม คิดเป็นร้อยละ 35.097 หว้า คิดเป็นร้อยละ 35.077 ฝ้ายน้ำ คิดเป็นร้อยละ 35.070 ส่วนพันธุ์ไม้ที่มีดัชนีความสำคัญน้อยที่สุดคือ ลำดวน คิดเป็นร้อยละ 3.150 ลูกไม้และไม้พื้นล่างพบว่า หญ้า มีความหนาแน่นมากที่สุด 12 ต้น

ต่อตารางเมตร รองลงมา คือ เหมือดจี้ มีความหนาแน่น 3.280 ต้นต่อตารางเมตร ความถี่พบว่า

เหมือดจี้ มีค่าความถี่มากที่สุด 44% ส่วนความถี่น้อยที่สุด คือ บะดองตึก กระท่อมหนู กันเกรา หญ้า ยอเบี้ย พะยอม และตะไคล คิดเป็นร้อยละ 4

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพร มีการถ่ายทอดกันในครอบครัว การเก็บพืชสมุนไพรมาใช้ส่วนใหญ่เก็บส่วนราก และลำต้น พบว่า มีการใช้พันธุ์ไม้จำนวน 20 ชนิด จาก 30 สัตว์ยา พันธุ์ไม้เหล่านี้ได้จากป่าอื่นและรอบ ๆ หมู่บ้าน วิธีในการรักษา 4 วิธี คือ การทาหรือ

พอก การต้มพืชสมุนไพร การอบไอน้ำ และการเป่าควบคุมกับการใช้พืชสมุนไพร ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนในตำบลนาดีใช้พืชสมุนไพร คือ ความเชื่อในท้องถิ่น

แนวทางในการจัดการพืชสมุนไพรในระบบนิเวศป่าคือการรักษาพื้นที่ป่าไม้ การวิจัยและพัฒนา การขยายพันธุ์พืช การใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพร และการส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้พืชสมุนไพร

การอภิปรายผลการศึกษา

ป่าบริเวณอำเภอดงหลวงบางนางบวช เป็นป่าในลักษณะป่าดิบแล้ง มีค่าความหลากหลายเท่ากับ 1.080 ซึ่งใกล้เคียงกับค่าดัชนีความหลากหลายของป่าเต็งรังเท่ากับ 1.926 แต่น้อยกว่าป่าเบญจพรรณเท่ากับ 3.466 และป่าดิบแล้งเท่ากับ 4.833 บริเวณลุ่มน้ำพรม จังหวัดชัยภูมิ ที่นิเทศา หาญเดชาพันธ์ (2533) ศึกษาการเปรียบเทียบลักษณะทางนิเวศวิทยาป่า 3 ชนิด บริเวณลุ่มน้ำพรม จังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้อาจเกิดจากป่าบริเวณอำเภอดงหลวงบางนางบวช เป็นป่าชั้นรอง (Secondary Forest) พื้นที่ไม่มากเมื่อเทียบกับป่าอนุรักษ์

จากการสัมภาษณ์คนในท้องถิ่นพบว่า มีพืชเพียง 20 ชนิด ที่นำไปใช้ประโยชน์ทางยา จะเห็นได้ว่าผลการสำรวจคล้ายกัน คือมีร้อยละการนำพืชมาใช้ประโยชน์ทางยาค่อนข้างต่ำ เนื่องจากคนในท้องถิ่นทั้งสองนี้ขาดช่วงการถ่ายทอดความรู้ทางด้านสมุนไพร จึงรู้จักสรรพคุณของพืชค่อนข้างน้อย และเมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจของ อุทัยทิพย์ (2535) ซึ่งทำการสำรวจพืชสมุนไพร ในเขตวัดปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบพืชทั้งหมด 190 ชนิด และนำมาใช้ประโยชน์เป็นยาได้ 165 ชนิด (86.84%) จะเห็นได้ว่าผลการสำรวจต่างกัน คือการสำรวจในวัดปลักไม้ลาย มีร้อยละการนำพืชมาใช้ประโยชน์ทางยาสูงกว่าที่บริเวณป่าอำเภอดงหลวงบางนางบวชค่อนข้างมาก เนื่องจากพื้นที่บริเวณวัดปลักไม้ลายนั้นเป็นป่าธรรมชาติ ลักษณะคล้ายป่าเบญจพรรณซึ่งมีการนำพืชสมุนไพรจากที่อื่นมาปลูกเพิ่มเติมภายหลัง ประกอบกับพระภิกษุในวัดมีความสนใจและได้อนุรักษ์ป่าธรรมชาติแห่งนี้ไว้ มีการเผยแพร่ความรู้ทางสมุนไพร จึงทำให้ร้อยละการนำพืชมาใช้ประโยชน์ทางยาในบริเวณวัดปลักไม้ลายสูงกว่าในบริเวณป่าอำเภอดงหลวงบางนางบวชค่อนข้างมากและหลังจากที่ได้ทำการสอบถามสรรพคุณและวิธีการใช้ประโยชน์ของพืชที่สำรวจได้จากคนในพื้นที่และนำมาตรวจสอบสรรพคุณเพิ่มเติมจากเอกสารพบว่ามีพืชหลายชนิดที่มีสรรพคุณตรงกันกับในเอกสาร แต่มีพืชบางชนิดที่มีสรรพคุณนอกเหนือจากเอกสาร เช่น รวงจืด น้ำในเถาสามารถนำมาเป่าใส่ตาแก้ระคายเคืองได้ ทำให้ทราบว่าในแต่ละพื้นที่มีการใช้ประโยชน์จากพืชเหมือนกันในบางพืชแต่ในบางพืชอาจมีการใช้ประโยชน์แตกต่างกันไป ดังนั้นหากสามารถทำ

การสำรวจเพิ่มเติมในพื้นที่ ที่ยังไม่เคยมีการสำรวจน่าจะทำได้วิธีการใช้ประโยชน์จากพืชที่แปลกใหม่เพิ่มเติมจากเดิมที่มีอยู่ได้

นอกจากนี้จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพร จากการศึกษาพบเฉพาะหมอยาท้องถิ่นที่มีการใช้พืชสมุนไพรและการแปรรักษา ซึ่งในจังหวัดสุรินทร์ยังมีการรักษาพื้นบ้านแบบอื่นอีกของ บุญยศ และคณะ (2535) ศึกษาศักยภาพหมอฟันบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์ จากหมอฟันบ้าน 151 คน ใน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิงอำเภอรัตนบุรี และอำเภอจอมพระ พบว่า หมอฟันบ้านมีลักษณะที่แตกต่างและหลากหลาย แยกผลการวิจัยเป็น 2 ส่วนคือ หมอฟันบ้านที่ใช้วิธีการรักษาที่มองเห็นได้ จับต้องได้ อาศัยตำรายาหรือวัตถุ ในการรักษาบางครั้งอาจจะใช้วิธีการเชิงสัญลักษณ์ด้วย เช่นการรักษาโดยใช้พืชสมุนไพร การเป่าการรักษากระดูก และหมอฟันบ้านที่มีขบวนการที่อาศัยพิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่นได้แก่ คนทรง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพร เนื่องจากความเชื่อในท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพร เพราะชุมชน อำเภอเดิมบางนางบวช ได้รับการถ่ายทอดความรู้สมุนไพรจากบรรพบุรุษ และมีอิทธิพลในการดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดจนการรักษาสุขภาพ และการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำบัญชีรายชื่อพันธุ์ไม้ ของสังคมพืชในป่าบริเวณอำเภอเดิมบางนางบวชสามารถนำไปประยุกต์เพื่อใช้ในการจัดทำเอกสารคู่มือประกอบการศึกษาธรรมชาติ ทั้งสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. การศึกษาชนิดและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในป่าบริเวณอำเภอเดิมบางนางบวช สมควรทำการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่องของเห็ด พืชที่ใช้เป็นผัก สัตว์ป่า แมลง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจโดยทั่วไป และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการจัดการป่าต่อไป

3. ผลของการศึกษาเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพร ทำให้ทราบว่าพืชชนิดใดมีการใช้ประโยชน์มากน้อย ควรใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมปลูกป่าทดแทนที่ชุมชนจัดขึ้น และการหาวิธีการขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีจำนวนลดน้อยลงเพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชสมุนไพรเอาไว้

4. ศึกษาวิเคราะห์วิทยาของพืชสมุนไพรในป่าบริเวณอำเภอดเดิมบางนางบวชแต่ละชนิดที่จะนำไปปลูก เพราะต้นไม้อะไรแต่ละชนิดชอบสภาวะแวดล้อมที่ต่างกัน การจะปลูกจึงต้องรู้ว่าพืชนั้นขึ้นอยู่ในสภาวะใด เช่น บางชนิดชอบขึ้นในบริเวณที่มีแสงแดดรำไร เป็นต้น
5. ควรมีการศึกษาการแปรรูป หรือการสกัดสารเคมีจากพืชสมุนไพร เพื่อให้การใช้ยาสมุนไพร ใช้สะดวกและได้มาตรฐาน
6. ยกย่องหมอสมุนไพร และรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่และบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อการศึกษาในอนาคต
7. สนับสนุนรายได้ให้หมอยาท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลและอำเภอ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านการใช้พืชสมุนไพร หมอยาท้องถิ่นในฐานะปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้บรรยาย แล้วจัดสรรค่าตอบแทนการบรรยายให้แก่หมอยาท้องถิ่น เป็นต้น